

اخلاق حرفه‌ای اعضای هیأت علمی و رابطه آن با کیفیت آموزش عالی

دکتر سیروس قنبری^{1*}، دکتر محمدرضا اردلان¹، رقیه بهشتی راد¹، وحید سلطانزاده²

1. گروه علوم تربیتی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه بوعلی سینا همدان

2. گروه علوم تربیتی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ارومیه

(تاریخ دریافت 93/4/17، تاریخ پذیرش 93/8/3)

چکیده

زمینه: برخورداری و رعایت استانداردهای اخلاق حرفه‌ای از سوی اعضای هیأت علمی می‌تواند در کیفیت فرایند و برونداد سیستم نظام آموزش عالی مؤثر واقع شود، در نتیجه پژوهش حاضر با هدف بررسی دیدگاه دانشجویان نسبت به رعایت استانداردهای اخلاق حرفه‌ای اساتید و رابطه آن با کیفیت نظام آموزش عالی انجام شده است.

روش: روش تحقیق توصیفی از نوع رابطه‌ای (همبستگی) است. جامعه آماری شامل کلیه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه بوعلی سینا همدان می‌باشد، 252 نفر از دانشجویان با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای متناسب با حجم هر طبقه به‌عنوان نمونه آماری جهت مطالعه انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌های پژوهش از دو پرسشنامه استاندارد اخلاق حرفه‌ای و کیفیت خدمات استفاده شد. داده‌های تحقیق پس از جمع‌آوری با استفاده از نرم‌افزارهای آماری LISREL, SPSS تحلیل شدند.

یافته‌ها: نتایج بررسی دیدگاه دانشجویان در خصوص رعایت استانداردهای اخلاق حرفه‌ای اساتید در سطح به نسبت مطلوب ارزیابی شد ولی از نظر آنان بین وضعیت موجود و مطلوب رعایت استانداردهای اخلاق حرفه‌ای شکاف وجود دارد. نتایج الگویابی معادلات ساختاری نشان داد که: اثر مستقیم اخلاق حرفه‌ای بر تضمین کیفیت مثبت و معنی‌دار است.

نتیجه‌گیری: توجه به استانداردهای اخلاق حرفه‌ای اعضای هیأت علمی می‌تواند یکی از راهبردهای اساسی جهت بهبود تضمین کیفیت در نظام آموزش عالی باشد.

کلید واژگان: اخلاق حرفه‌ای، اعضای هیأت علمی، کیفیت نظام آموزش عالی.

سر آغاز

می‌تواند راه‌گشای عمل در برابر این تنش‌ها باشد (2). نقش با اهمیت آموزش در تعالی انسان‌ها و نیز شکل‌گیری تمدن‌های بشری بر هیچ کس پوشیده نیست. در این بین مراکز آموزشی جامعه به خصوص مراکز آموزش عالی با توجه به اینکه تربیت یافتگان آن خود متولی آموزش نسل‌های بعدی می‌شوند، از نقش ویژه‌ای در جوامع مختلف برخوردار هستند (3). این جایگاه والا باعث می‌شود که مقوله اخلاق حرفه‌ای² به خصوص در معانی اخلاق سازمان و اخلاق کار در این سازمان‌ها مورد توجه

آموزش عالی¹ شرایط مناسبی برای بروز مشکلات اخلاقی دارد و اخلاق در همه زمینه‌ها و فعالیت‌های آموزش عالی به‌عنوان یکی از مسائل اساسی کاربرد دارد (1). در سال‌های اخیر رویه‌های پذیرش دانشجو و موضوعات اخلاقی پیش آمده، از جمله عدم توجه به دانشجویان و مادی شدن بیش از اندازه آموزش عالی باعث شده قوانین تدوین شده نتواند پاسخگوی مشکلات باشد. در این حالت راهنمای اخلاقی در دانشگاه

* نویسنده مسؤول: نشانی الکترونیکی: Siroosghanbari @ yahoo.com

شایستگی و ناشایستگی، نیکویی و زشتی و بایستگی و نایستگی هستند. اخلاق پژوهی به مبادی اخلاقی افعال می‌پردازد. رویکردی که ریشه آن به ارسطو و کتاب مشهور اخلاق او - اخلاقیات نیکوماخن⁴ - بر می‌گردد (7، 8، 9). همان گونه که می‌توان از اخلاق در سطح کلان نظام اجتماعی یا اخلاق در سطح فردی بحث کرد، اخلاق در سطح زیر نظام‌ها نیز موضوعیت دارد. اخلاق حرفه‌ای به مسائل و پرسش‌های اخلاقی و نیز اصول و ارزش‌های اخلاقی یک نظام می‌پردازد و ناظر بر افعال ارادی حرفه‌ای‌ها در حیطه فعالیت‌های حرفه‌ای خودشان است (10). حاکمیت اخلاق حرفه‌ای منافع زیادی برای سازمان از بعد داخلی از جنبه‌های بهبود روابط، ارتقاء جو تفاهم و کاهش تعارضات، افزایش تعهد و مسئولیت‌پذیری بیشتر کارکنان و کاهش هزینه‌های ناشی از کنترل دارد و از دیدگاه مسئولیت اجتماعی نیز از راه افزایش مشروعیت سازمان و اقدامات آن افزایش سودآوری و بهبود مزیت رقابتی و توفیق سازمانی را تحت تأثیر قرار می‌دهد (11). ترویج اخلاق حرفه‌ای در دانشگاه، در گرو تصور انسان از فرهنگ سازمانی دانشگاه است (12). ترویج اثربخش اخلاق در دانشگاه مانند هر سازمان دیگر در گرو 3 گام عمده است. اول اینکه دانش اخلاق حرفه‌ای معطوف به زمینه‌های تخصصی سازمان است؛ دوم، گرایش درونی و خودانگیختگی سازمان، مدیران و منابع انسانی آن در جهت تحقق اخلاق و ارزش‌های اخلاقی در سازمان باشد و سوم، مهارت سازمان در اجرای اصول اخلاقی باشد. در گام سوم فرایند، روش‌ها و فنون ترویج اخلاق در فرهنگ سازمانی (مانند مهارت‌های رفتار ارتباطی و مهارت‌های تشخیص و حل مسائل اخلاقی به ویژه توانایی مواجهه شدن با تعارض‌های اخلاقی) مورد بحث قرار می‌گیرد (13). اخلاق حرفه‌ای به طور ذاتی از مسئولیت فرد در قبال رفتار خود به‌عنوان فرد انسانی و حتی مسئولیت فرد در قبال رفتار شغلی بحث نمی‌کند. بلکه از مسئولیت سازمان یا بنگاه به‌عنوان یک واحد حقوقی در قبال همه عناصر محیط داخلی و خارجی سازمان بحث می‌کند (14). اخلاق حرفه‌ای متعهد شدن انرژی ذهنی، روانی و فیزیکی فرد یا گروه به ایده‌ی جمعی در جهت اخذ قوا و استعداد درونی گروه و فرد برای توسعه است (3، 15). اخلاقیات به‌عنوان مجموعه‌ای

اندیشمندان و صاحب نظران عرصه‌های دینی، فرهنگی و اخلاقی جوامع مختلف قرار گیرد (4). آموزش عالی نظامی حرفه‌ای است و مجموعه‌ای از رفتارهای انسانی عاملان را پوشش می‌دهد. افعال این عاملان نیز در منافع یا مضار دیگران و همچنین رشد یا زوال شخصیت خود آنان تأثیر می‌گذارد. بنابراین نظام آموزش عالی به لحاظ اخلاقی می‌تواند مورد بحث قرار گیرد (5). از سوی دیگر، تحولات و چالش‌های جهانی و محلی در دو دهه اخیر از یک سو و محدودیت منابع مالی از طرف دیگر، به تغییرات ساختی - کارکردی عمده‌ای در نظام‌های آموزش عالی جهان منجر شده است (6). تقاضاهای روزافزون نسبت به آموزش عالی از مهمترین آثار و نتایج ظهور اقتصاد دانش محور است. این تقاضاها در حالی گسترش روزافزون پیدا می‌کند که منابع عمومی با محدودیت قابل ملاحظه‌ای مواجه است. محدودیت منابع همراه با افزایش شرایط رقابتی به‌ویژه در عصر یکپارچگی بازارها و جهانی شدن موجب می‌شود به هر اندازه که آموزش عالی اهمیت کانونی در زندگی، اقتصاد و توسعه جوامع می‌یابد، به همان میزان نیز حساسیت شدیدی نسبت به کیفیت آن پدید آید. ارتقای مداوم کیفیت در نظام آموزش عالی به‌عنوان یکی از اصلی‌ترین چالش‌های دنیای رقابتی مستلزم توسعه درون‌زای فرهنگ ارزشیابی است که به نوبه خود نیازمند روحیات و رفتارهای خود ارزیابی و خودتنظیمی و التزام درونی به کیفیت در میان همه دست اندرکاران نظام آموزش عالی است، در نتیجه جایگاه و اهمیت اخلاقیات حرفه‌ای علمی در این راستا موضوعیت ژید می‌کند (7). چرا که لازمه هر گونه فعالیت در جهت توسعه رعایت اخلاقیات می‌باشد، با توجه به اهمیت اخلاق حرفه‌ای اساتید و تأثیر آن بر تضمین کیفیت در نظام آموزش عالی، اکثر مراکز آموزشی برای ارتقای برنامه‌های آموزشی خود، باید از نظرات دانشجویان استفاده کنند. بدین جهت پژوهش حاضر با هدف بررسی دیدگاه دانشجویان نسبت به رعایت استانداردهای اخلاق حرفه‌ای اساتید و تأثیر آن بر تضمین کیفیت در نظام آموزش عالی انجام شد.

فلسفه اخلاق یا اخلاق پژوهی دانشی است که از اصول و ارزش‌های اخلاقی بحث می‌کند؛ ارزش‌هایی که ناظر به رفتارها و صفات ارادی مردمان و تمایز آنها از حیث خوبی و بدی،

روز بر حالت عدم قطعیت و عدم تعیین آن افزوده می‌شود. بنابراین تمامی مؤسسات آموزش عالی تحت فشارند تا پاسخ‌های مطلوبی در قبال نیازهای اجتماعی ارائه دهند. موقعیت دانشگاه‌ها در قبال کیفیت بسیار پیچیده است و در صورتی می‌توانند بهترین خدمات را به جامعه ارائه دهند که دائماً دغدغه بهبود کیفیت خدمات خود را داشته باشند (25). در واژه‌نامه تضمین کیفیت و اعتبارسنجی، تضمین کیفیت را یک اصطلاح چتری برای فرایند مداوم ارزشیابی (ارزیابی، نظارت، حفظ، بهبود و ارتقاء) کیفیت نظام آموزش عالی معرفی شده است (26). در این تعریف اشاره شده است که در بعضی مواقع تضمین کیفیت به‌عنوان زیر مجموعه مدیریت کیفیت و در مواقع دیگر، به‌عنوان مترادف آن به‌کار می‌رود. ایشان دو بعد درونی و بیرونی را برای تضمین کیفیت متصور هستند. هر چند موضوع ارزیابی در نظام آموزش عالی ایران در سال‌های قبل در زمره مکانیزم‌های بازرسی و نظارت به‌شمار می‌رفته است، اما با رواج ارزیابی درونی و در عرصه آموزش عالی ایران در اواسط دهه 1370 شمسی و احراز نقش آن در بهبود کیفیت، فصل جدیدی در خصوص توجه به کیفیت در آموزش عالی آغاز شد. بحث کیفیت در اواخر دهه مذکور، پس از دو دهه تأخیر نسبت به دیگر کشورهای جهان، به گفتمان غالب در بین کنشگران ستادی نظام آموزش عالی ایران مبدل شد (27). لزوم پاسخ‌گویی و مسئولیت‌پذیری نظام آموزش عالی و تضمین کیفیت، مبتنی بر ارزیابی کیفی آن است، از طریق انجام یک ارزیابی جامع می‌توان به نقاط ضعف و قوت پی‌برد و به بهبود نقاط ضعف و تحکیم نقاط قوت پرداخت. یکی از مهمترین الگوهای ارزیابی آموزش عالی، الگوی اعتبارسنجی است که شامل ارزشیابی درونی⁵ و بیرونی⁶ می‌شود. پژوهشگران مختلف درباره فقدان نظامی مطلوب برای ارزشیابی و تضمین کیفیت آموزش عالی ایران به بحث پرداخته‌اند. از مهم‌ترین ابعاد این معضل که در بحث‌ها مورد توجه قرار گرفته، ابعاد فرهنگی ارزشیابی است. بدون توسعه فرهنگ ارزشیابی مانند شفافیت، مسئولیت‌پذیری، انتقادپذیری و احساس پاسخگویی در میان یاران و ذی‌نفعان آموزش عالی چگونه می‌توان انتظار داشت که نظام تضمین کیفیت استقرار یابد، به‌ویژه آن که ارزشیابی آموزش عالی در درجه نخست باید با خودارزیابی گروه‌های

از اصول، اغلب به‌عنوان مجموعه‌ای از منشوری که برای راهنمایی و هدایت استفاده می‌شوند، تعریف شده‌اند (16). با توجه به اینکه امروزه هیچ سازمانی قادر نیست بدون آموزش توسعه یابد، بنابراین لازم است که در سازمان‌ها علاوه بر آموزش تخصص‌ها و مهارت‌های مورد نیاز هر شغل، به کارکنان، آموزش اخلاق اداری و سازمانی نیز جزء برنامه‌های آموزشی در سازمان قرار گیرد (17). یکی از عمده‌ترین دغدغه‌های مدیران کارآمد در سطوح مختلف، چگونگی ایجاد بسترهای مناسب برای عوامل انسانی شاغل در تمام حرفه‌هاست تا با حس مسئولیت و تعهد کامل به مسایل در جامعه و حرفه خود به‌کار پردازند و اصول اخلاقی حاکم بر شغل و حرفه خود را رعایت کنند. ضعف در نظام اخلاقیات منجر به کاهش ارتباطات و افزایش خسارت در سازمان می‌گردد و مدیریت بیشتر بر روی کنترل گذشته‌نگر تکیه خواهد کرد (18). پژوهشگران در مورد اخلاق حرفه‌ای بیان می‌کنند مجموعه‌ای از قواعدی است که افراد داوطلبانه در انجام وظایف شغلی باید رعایت کنند (19). در نتیجه می‌توان بیان کرد که اخلاق حرفه‌ای، چهارچوبی را بر تدوین کدهای اخلاقی ایجاد می‌کند که می‌تواند راهنمای نظامی در جهت پاسخگویی به سؤالات مربوط به رفتار اخلاقی و نیز نحوه ایجاد انگیزه در کارکنان را ترسیم کند (20، 21).

کیفیت، هزینه و بهره‌وری به‌عنوان سه عامل اساسی مورد توجه خاص دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی هستند، اما کیفیت بیش از دو عامل دیگر مورد توجه جدی قرار گرفته است، چون اعتقاد بر این است که هزینه و بهره‌وری به نوعی تحت تأثیر عامل کیفیت قرار می‌گیرند. اگر کیفیت بهبود یابد، هزینه‌ها کاهش یافته و بهره‌وری افزایش می‌یابد (22). پژوهشگران عوامل اثر گذار در کیفیت آموزش عالی را در مدیریت، عملکرد کارکنان، گروه‌های آموزشی و دانشکده‌ها، عملکرد دانشجویان و پژوهش و بودجه می‌دانند. از دیدگاه آنان عوامل یاد شده در تعامل با یکدیگر کیفیت یک مؤسسه آموزش عالی را به تصویر می‌کشند (23). اعتقاد بر این است که چهار الزام حرفه‌ای، اخلاقی، رقابتی و مسئولیت‌پذیری ضرورت تضمین کیفیت در آموزش عالی را آشکار نموده است (24). در همین راستا پژوهشگران بیان می‌کنند که جهان در حال تغییر است و روز به

است (33). با توجه به مسائل مطرح شده پژوهش حاضر به دنبال بررسی دو هدف می‌باشد. اول: تعیین وضعیت رعایت استانداردهای اخلاق حرفه‌ای از سوی اعضای هیأت علمی از نظر دانشجویان، دوم: تعیین رابطه بین اخلاق حرفه‌ای و تضمین کیفیت در آموزش عالی.

روش

پژوهش حاضر توصیفی از نوع رابطه‌ای (همبستگی) می‌باشد. جامعه آماری پژوهش شامل حدود 2300 نفر از دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه بوعلی سینا همدان است. نمونه آماری شامل 252 نفر از دانشجویان می‌باشد که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای متناسب با حجم به‌عنوان نمونه آماری جهت مطالعه انتخاب شده است. برای تعیین حجم نمونه مورد نظر با توجه به حجم جامعه آماری از فرمول کوکران استفاده شده است. داده‌های پژوهش با استفاده از پرسشنامه استاندارد اخلاق حرفه‌ای و کیفیت خدمات جمع‌آوری شدند (34 و 35). برای روایی پرسشنامه در پژوهش از متخصصان مدیریت و علوم تربیتی بهره گرفته شده و پایایی پرسشنامه نیز براساس ضریب آلفای کرونباخ $\alpha=0/84$ به‌دست آمد. پرسشنامه شامل 22 گویه است که براساس طیف پنج درجه‌ای لیکرت طراحی شده است. این پرسشنامه دارای چهار خرده‌مقیاس توانمندی‌های حرفه‌ای⁸ (سوال‌های 1 تا 7)، احترام و تعهد نسبت به دانشجویان⁹ (8 تا 17)، احترام و تعهد نسبت به همکاران¹⁰ (سوال‌های 18 تا 19) و احترام و تعهد نسبت به سازمان¹¹ (سوال‌های 20 تا 22) می‌باشد. شایان ذکر است که پاسخگویان هم‌زمان نظرات خود را در خصوص وضعیت موجود و وضعیت مطلوب استانداردهای اخلاق حرفه‌ای در حوزه آموزش دانشگاهی بیان کردند. پرسشنامه کیفیت خدمات شامل 35 گویه که براساس طیف پنج درجه‌ای لیکرت طراحی شده است. این پرسشنامه دارای چهار بعد اداره (سوال‌های 1 تا 8)، رفتار و روابط¹² (سوال‌های 8 تا 19)، تدریس (سوال‌های 20 تا 28) و امکانات¹³ (سوال‌های 29 تا 35) می‌باشد. برای روایی پرسشنامه در پژوهش از متخصصان مدیریت و علوم تربیتی بهره گرفته

دانشگاهی و ارزیابی درونی آغاز شود. اینجاست که فرهنگ ارزشیابی به‌عنوان پیش شرط اصلی استقرار نظام تضمین کیفیت آموزش عالی موضوعیت می‌یابد (7). بنابراین طراحی یک الگوی تضمین کیفیت برای نظام آموزش عالی ایران مستلزم شناسایی مؤلفه‌ها و ابعاد مختلف منظومه تضمین کیفیت بر حسب تجارب جهانی و توسعه آنها برحسب شرایط این کشور است. در این زمینه یکی از راه‌های بومی سازی و الگوپردازی تسهیم دیدگاه‌های کنش‌گران متعدد نظام آموزش عالی است که یکی از کلیدی‌ترین آنان اعضای هیأت علمی⁷ دانشگاه‌ها هستند که به مثابه رهبران آن نظام، موفقیت هر نوع الگوی تضمین کیفیت در گرو پذیرش، همکاری و همراهی آنان است (5).

در پژوهشی گزارش شد که در سازمان‌های مبتنی بر مدیریت کیفیت فراگیر توجه به مشتری یک توجه ابزارگرایانه تلقی نمی‌شود و مدیران و کارکنان در عین توجه خاص به اهداف سازمانی نسبت به وظایف اخلاقی نیز در سازمان متعهد هستند (28). در پژوهشی دیگر مشخص شد که بین فرهنگ سازمانی و اخلاق حرفه‌ای رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد، و از بین مؤلفه‌های فرهنگ سازمانی مؤلفه‌های ریسک‌پذیری و تیم‌گرایی قابلیت پیش‌بینی اخلاق حرفه‌ای اعضا را داشتند (3). در پژوهشی رابطه بین رفتار شهروندی سازمانی با کیفیت خدمات را مثبت و معنی‌دار گزارش کردند (29). در پژوهشی گزارش شد که بین فرهنگ اخلاق سازمانی و رفتار اخلاقی کارکنان رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. همچنین فرهنگ اخلاقی سازمان روی تصمیم‌گیری اخلاقی کارکنان تأثیر مثبت دارد (30). در پژوهش دیگر مشخص شد که بین استانداردهای اخلاق حرفه‌ای و مسئولیت‌پذیری اجتماعی رابطه منفی وجود دارد. نتایج این پژوهش پیشنهاد می‌کند که حرفه‌ای‌ها باید استانداردهای اخلاق حرفه‌ای خود را برای رشد مسئولیت‌پذیری اجتماعی ارتقا دهند زیرا این عمل با بهبود نگرش‌های اخلاقی کارکنان ارتباط دارد (31). در مطالعه دیگر مشخص شد که بین فرهنگ مشارکتی و اخلاق رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد (32). در پژوهش دیگر با توجه به پس‌زمینه‌های دولت‌گرایی در این کشورها به نهادهای میانجی میان دولت و دانشگاه‌ها در نظام تضمین کیفیت آموزش عالی تأکید کرده

یافته‌ها

نتایج آزمون T تک نمونه‌ای مقایسه میانگین نمونه آماری با جامعه آماری به منظور بررسی وضعیت اخلاق حرفه‌ای در جدول 1 ارائه شده است.

با توجه به نتایج جدول 1 میانگین و انحراف استاندارد اخلاق حرفه‌ای به ترتیب $2/82 \pm 0/57$ می‌باشد. میانگین و انحراف استاندارد توانمندی حرفه‌ای $2/77 \pm 0/66$ ؛ احترام و تعهد به دانشجویان $2/85 \pm 0/73$ ؛ احترام و تعهد به همکاران $2/82 \pm 0/73$ و احترام و تعهد به سازمان $2/86 \pm 0/70$ بود، این امر نشانگر وضعیت نسبتاً مطلوب این مؤلفه‌ها از نظر دانشجویان می‌باشد. تصمیم‌گیری براساس مقیاس استاندارد مطرح شده از سوی پژوهشگران صورت گرفته است (36). براساس استاندارد مورد نظر نتایج بدست آمده حاصل از میانگین 1 تا $2/33$ را در وضعیت نامطلوب، $2/34$ تا $3/67$ را در سطح نسبتاً مطلوب و $3/67$ تا 5 را در وضعیت مطلوب ارزیابی می‌کنند. همچنین آماره T با توجه به سطح معنی‌داری تفاوت معنی‌داری را بین میانگین نمونه آماری و با میانگین جامعه آماری در خصوص اخلاق حرفه‌ای و مؤلفه‌های آن در سطح $(p=0/01)$ نشان می‌دهد.

نتایج آزمون T وابسته مقایسه میانگین در خصوص مقایسه وضعیت موجود و مطلوب استانداردهای اخلاق حرفه‌ای و خرده مقیاس‌های آن در جدول 2 ارائه شده است.

نتایج آماره‌های t وابسته اخلاق حرفه‌ای $(p=0/000)$ ؛ $-57/19$ ؛ $t=$ و خرده مقیاس‌های توانمندی حرفه‌ای $(p=0/000)$

شده است و برای سنجش پایایی پرسشنامه نیز براساس ضریب آلفای کرونباخ $\alpha=0/86$ به دست آمد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم افزار آماری SPSS16 و LISREL در دو سطح توصیفی و استنباطی انجام شد. در سطح توصیفی از آماره‌های نظیر میانگین و انحراف استاندارد و در سطح استنباطی از آزمون‌های نظیر T تک نمونه‌ای (به منظور مقایسه میانگین نمونه آماری با میانگین فرضی جامعه)، T وابسته (به منظور مقایسه وضعیت موجود و مطلوب استانداردهای اخلاق حرفه‌ای و زیر مقیاس‌های آن)، ضریب همبستگی پیرسون (به منظور بررسی همبستگی بین متغیرهای پژوهش) بهره گرفته شده است، همچنین برای تعیین میزان و قدرت توان تاثیر استانداردهای اخلاق حرفه‌ای بر کیفیت خدمات از مدل‌یابی معادلات ساختاری براساس نرم افزار آماری LISREL استفاده شده است. لازم به ذکر است که برای بررسی وضعیت اخلاق حرفه‌ای و شکاف بین وضعیت موجود و مطلوب براساس اطلاعات به دست آمده از بخش وضعیت موجود پرسشنامه اخلاق حرفه‌ای و برای بررسی تاثیر اخلاق حرفه‌ای بر کیفیت خدمات از اطلاعات حاصل از وضعیت مطلوب پرسشنامه اخلاق حرفه‌ای استفاده شده است.

$$n = \frac{N \cdot t^2 \cdot s^2}{Nd^2 + t^2 \cdot s^2}$$

$$n = \frac{2300(1/96)^2 \times (0/862)^2}{2300(0/1)^2 + (1/96)^2 \times (0/862)^2} = 251/36 \approx 252$$

جدول 1: نتایج آزمون t تک نمونه‌ای اخلاق حرفه‌ای و زیر مقیاس‌های آن

متغیر	میانگین و انحراف معیار	آماره T	درجه آزادی	سطح معنی‌داری	تفاوت میانگین
اخلاق حرفه‌ای	$2/82 \pm 0/57$	-4/69	251	0/000	-0/17
توانمندی حرفه‌ای ⁹	$2/77 \pm 0/66$	-5/34	251	0/000	-0/22
احترام و تعهد به دانشجویان ¹⁰	$2/85 \pm 0/73$	-3/16	251	0/002	-0/14
احترام و تعهد به همکاران ¹¹	$2/82 \pm 0/73$	-3/86	251	0/000	-0/17
احترام و تعهد به سازمان ¹²	$2/86 \pm 0/70$	-2/96	251	0/003	-0/13

جدول 2: نتایج آزمون t وابسته اخلاق حرفه‌ای و زیر مقیاس‌های آن

متغیر	میانگین و انحراف معیار	آماره T	درجه آزادی	سطح معنی‌داری	سطح اطمینان تفاوت 95%
					حداقل حداکثر
اخلاق حرفه‌ای	-1/87±0/51	-57/19	251	0/000	-1/80 -1/93
توانمندی حرفه‌ای	-1/97±0/63	-49/07	251	0/000	-1/89 -2/05
احترام و تعهد به دانشجویان	-1/76±0/75	-37/12	251	0/000	-1/66 -1/85
احترام و تعهد به همکاران	-1/90±0/77	-38/70	251	0/000	-1/80 -1/99
احترام و تعهد به سازمان	-1/85±0/75	-39/00	251	0/000	-1/76 -1/95

مقادیر مطرح شده توسط پژوهشگران می‌باشد (37). بنابراین پیش فرض مدل‌یابی علی یعنی نرمال بودن تک متغیری برقرار است. در جدول شماره 4 ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش ارائه شده‌اند.

با توجه به جدول 4، رابطه اخلاق حرفه‌ای با کیفیت خدمات (0/41)، اداره (0/29)، رفتار و روابط (0/17)، تدریس (0/25) و امکانات (0/20) در سطح 0/01 مثبت و معنی‌دار می‌باشد. آزمون الگوی نظری پژوهش و برازش آن با داده‌های گردآوری شده، با روش بیشینه احتمال و با استفاده از نرم افزار لیزرل نسخه 8/8 انجام شد. در شکل 1 الگوی آزمون شده پژوهش حاضر ارائه شده است.

طبق اطلاعات نمودار 1 اثر مستقیم اخلاق حرفه‌ای بر روی

احترام و تعهد نسبت به دانشجویان ($t = -49/07; p = 0/000$)، احترام و تعهد نسبت به همکاران ($t = -37/12; p = 0/000$) و احترام و تعهد نسبت به سازمان ($t = -38/70; p = 0/000$) در سطح ($P = 0/01$) منفی و معنی‌دار بود. این نتایج بیانگر وجود شکاف در وضعیت موجود و مطلوب استانداردهای اخلاق حرفه‌ای از نظر دانشجویان است. در جدول 3 شاخص‌های توصیفی متغیرها شامل میانگین، انحراف استاندارد، چولگی و کشیدگی ارائه شده‌اند. پژوهشگران پیشنهاد می‌کنند که در مدل‌یابی علی، توزیع متغیرها باید نرمال باشد. او پیشنهاد می‌کند که قدر مطلق چولگی و کشیدگی متغیرها به ترتیب نباید از 3 و 10 بیشتر باشد. با توجه به جدول شماره 1 قدر مطلق چولگی و کشیدگی تمامی متغیرها کمتر از

جدول 3: شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	چولگی	کشیدگی
اخلاق حرفه‌ای	4/70	0/37	-0/13	-0/72
توانمندی حرفه‌ای	4/74	0/52	-0/17	0/07
احترام و تعهد نسبت به دانشجو	4/61	0/52	-0/29	0/55
احترام و تعهد نسبت به همکاران	4/72	0/51	-0/11	0/08
احترام و تعهد نسبت به سازمان	4/73	0/54	-0/06	0/26
کیفیت خدمات	4/69	0/27	-0/36	-0/03
اداره ¹³	4/72	0/45	-0/54	0/003
رفتار و روابط ¹⁴	4/73	0/49	-0/85	1/15
تدریس ¹⁵	4/69	0/48	-0/86	1/03
امکانات ¹⁶	4/63	0/50	-0/74	0/69

جدول 4: ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش

متغیرها	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
اخلاق حرفه‌ای	1									
توانمندی حرفه‌ای	0/74**	1								
احترام به دانشجو	0/69**	0/46**	1							
احترام به همکاران	0/70**	0/26**	0/27**	1						
احترام به سازمان	0/74**	0/40**	0/24**	0/48**	1					
کیفیت خدمات	0/41**	0/38**	0/24**	0/26**	0/29**	1				
اداره	0/29**	0/24**	0/20**	0/21**	0/18**	0/51**	1			
رفتار و روابط	0/17**	0/16**	0/13*	0/08	0/11	0/61**	0/06	1		
تدریس	0/25**	0/24**	0/18**	0/15*	0/14*	0/54**	0/08	0/12*	1	
امکانات	0/20**	0/19**	0/03	0/14*	0/21**	0/57**	0/07	0/16**	0/009	1

* $p < 0.05$ ** $p < 0.01$

بحث

نتایج پژوهش نشان داد که از نظر دانشجویان، وضعیت زیر مقیاس‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیات علمی در وضعیت نسبتاً مطلوبی قرار دارد. همچنین نتایج آزمون تی وابسته در خصوص مقایسه وضعیت موجود و مطلوب استانداردهای اخلاق حرفه‌ای در آموزش دانشگاهی، شکاف معنی‌داری را نشان داد. این نتایج بیانگر آن است که بین درک ضرورت توجه به استراتژی‌های متنوع تدریس و افزایش آگاهی از پیشرفت‌های علمی، درک ماهیت ارزشیابی و ضرورت استفاده از روش‌های ارزشیابی متناسب با برنامه درسی و تدریس از سوی اساتید با آنچه که مورد انتظار دانشجویان است فاصله وجود دارد. همچنین بیانگر نیاز به توجه بیشتر از سوی اساتید در زمینه درگیر کردن دانشجویان در موارد آموزشی جدید، مناسب و مرتبط با واحد درسی، تلفیق فعالیت‌های آموزشی و یادگیری با نتایج پژوهش‌های مربوط، آمادگی لازم و کافی برای همه فعالیت‌های آموزشی، ارتقای رشد فکری و شخصی همه دانشجویان، محترم شمردن حق دانشجویان در داشتن نظرات و دیدگاه‌های علمی متفاوت، رعایت شأن دانشجو و برخورد احترام‌آمیز با آنان، انجام ارزشیابی معتبر، مرتبط، منصفانه و

کیفیت خدمات (0/45^{***}) با آماره 4/41 در سطح معنی‌داری 0/001 مثبت و معنادار است.

جدول 5: شاخص‌های برازش الگوی آزمون شده

پژوهش

RMSEA	PNFI	AGFI	CFI	GFI
0/07	0/69	0/86	0/96	0/93

برای بررسی میزان برازش مدل آزمون شده از شاخص‌های معرفی شده از سوی پژوهشگران استفاده شد (37). این شاخص‌ها شامل شاخص نیکویی برازش (GFI)، شاخص برازش تطبیقی (CFI) که مقادیر بیشتر از 0/9 نشانگر برازش مناسب الگوی هستند، شاخص نیکویی برازش تعدیل یافته¹² (AGFI) که مقادیر بیشتر از 0/8 قابل قبول هستند، شاخص برازش ایجاز (PNFI) که مقادیر بیشتر از 0/6 نشانگر برازش مناسب الگوی هستند و مجذور میانگین مربعات خطای تقریب (RMSEA) که مقادیر کمتر از 0/08 نشانگر برازش مناسب الگوی هستند. در جدول 5 شاخص‌های برازش الگوی آزمون شده گزارش شده اند که با توجه به معیارهای مطرح شده، الگوی آزمون شده برازش مناسبی با داده‌های گردآوری شده دارد.

آشنا شوند، دوره‌های آموزشی در این خصوص برگزار شود، بستری فراهم گردد که گروه‌های آموزشی در خصوص اخلاق حرفه‌ای به نقد و بررسی بپردازند. در زمینه گزینش استادان، صلاحیت‌ها، مهارت‌ها و توانایی‌های لازم با توجه به فلسفه مسلط اجتماعی در نظر گرفته شده تا ساختار وجودی مراکز آموزشی متناسب با سیستم ارزشی جامعه شکل گیرد و از حمایت‌های اجتماعی لازم برخوردار شود. همچنین پیشنهاد می‌شود که با استقرار یک سیستم کارآمد ارزشیابی که به وسیله آن بتوان ضمن بهبود و ارتقای کیفیت علمی، بهبودی کلی نظام دانشگاهی را مد نظر قرار داده و در عین حال در متن نظام دانشگاهی بوده و ضرورت‌های آن برخاسته و منطبق بر ویژگی‌های آن نظام باشد. از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر که می‌توان به آن اشاره کرد یکی جامعه‌ی آماری این پژوهش می‌باشد لذا در تعمیم نتایج به سایر دانشگاهها و سازمان‌ها رعایت جانب احتیاط ضروری است و دیگر اینکه کمی مطالعات موجود در خصوص اخلاق حرفه‌ای در نظام آموزش عالی در داخل کشور می‌باشد.

نتیجه‌گیری

با توجه به چالش‌های متعددی که امروزه نظام آموزش عالی ایران با آنها مواجه شده است. بهبود و تضمین کیفیت در آن الزامی می‌باشد. یکی از حوزه‌هایی که آموزش عالی باید به آن توجه ویژه داشته باشد حوزه اخلاقیات است، به‌طورکلی و براساس نتایج تحقیق می‌توان اذعان داشت که رعایت کردن مؤلفه‌های اخلاقی در تدریس توسط اعضای هیأت علمی باعث اثربخشی فرایند آموزش و یادگیری می‌گردد و وجود مؤلفه‌های اخلاقی در اساتید می‌توانند تضمین‌کننده افزایش اثربخشی و کیفیت در نظام آموزش عالی باشند. به‌نظر می‌رسد موضوع اخلاق حرفه‌ای در آموزش عالی نیازمند کار و تلاش بیشتری است. اخلاق حرفه‌ای در نگرش راهبردی¹⁴ در سطح فردی مسئولیت‌پذیری فرد است در قبال خود، همکاران و سازمان که نقشی اساسی در هدایت فرد برای رسیدن به جایگاه تعیین شده و هدف سازمان دارد. بنابراین رعایت اصول اخلاق حرفه‌ای از

پیوسته از عملکرد دانشجویان، رعایت شان و احترام همکاران و برخورد مؤدبانه با آنان، توسعه روح همکاری و همدلی با همکاران در انجام وظایف حرفه‌ای، ارائه پیشنهادهای و راه‌های سازنده برای بهبود اقدامات و فعالیت‌های دانشگاه، اختصاص زمان و فرصت کافی برای مطالعه دروسی که باید تدریس شود و مسائلی از این نوع می‌باشد. نتایج این بخش از پژوهش حاضر با یافته‌های پژوهش‌های دیگر نا همسو می‌باشد(34). در پژوهش مذکور مشخص شد که از نظر نمونه آماری وضعیت موجود اخلاق حرفه‌ای در حوزه فعالیت‌های آموزشی پایین‌تر از حد متوسط ارزیابی شد. دلیل ناهم‌سویی را شاید بتوان در تفاوت در جامعه آماری مورد مطالعه که شامل اعضای هیأت علمی و دانشجویان دانشگاه کردستان و تفاوت در شرایط فرهنگی حاکم در دانشگاه‌های مورد مطالعه دانست. ولی با نتایج برخی پژوهش‌ها همسو می‌باشد(38). در این پژوهش مشخص شد که از نظر دانشجویان اخلاق حرفه‌ای اساتید مطلوب می‌باشد. بخشی دیگر از نتایج تحقیق حاکی از اثر مستقیم معنی‌دار اخلاق حرفه‌ای بر روی کیفیت خدمات بود، یافته‌های با نتایج پژوهش‌های دیگر همسو می‌باشد(30،32،3). و با برخی پژوهش‌ها ناهمسو است (31). دلیل ناهم‌سویی را می‌توان در تفاوت بین جامعه آماری مورد مطالعه دانست. براساس نتایج به دست آمده می‌توان عنوان کرد که بهبود کیفیت عملکرد اعضای هیأت علمی از جمله مواردی است که دانشگاه و مؤسسات آموزش عالی همواره به‌عنوان اهداف خود در نظر گرفته‌اند و برای دستیابی به آن از نظام مناسب و کارآمد ارزیابی عملکرد هیأت علمی استفاده می‌کنند. چرا که ارزیابی عملکرد هیأت علمی علاوه بر قضاوت درباره توانایی‌ها، شایستگی‌ها و مهارت‌های حرفه‌ای آنان و پیشنهاد برای بهبود عملکرد به‌عنوان بخشی از نظام ارزیابی، تضمین کیفیت و اعتبارسنجی و قضاوت درباره کیفیت آموزش عالی نیز مورد استفاده قرار می‌گیرد. با توجه به نتایج به دست آمده پیشنهاد می‌شود که بستر و شرایطی در دانشگاه فراهم گردد که اعضای هیأت علمی بتوانند با یکدیگر تعامل و همکاری بیشتری داشته باشند. همچنین به مسئولان دانشگاه‌ها پیشنهاد می‌شود زمینه فراهم گرداند که اعضای هیأت علمی با استانداردهای اخلاق حرفه‌ای در سازمان

واژه‌نامه

1. Higher Education	آموزش عالی
2. Professional Ethics	اخلاق حرفه‌ای
3. Quality Assurance	تضمین کیفیت
4. Nichomachean Ethics	اخلاقیات نیکوماخن
5. Internal Evaluation	ارزشیابی درونی
6. External Evaluation	ارزشیابی بیرونی
7. Faculty Members	اعضای هیأت علمی
8. Professional Competency	توانمندی حرفه‌ای
9. Respect and Commitment to Students	احترام و تعهد نسبت به دانشجویان
10. Respect and Commitment to Colleagues	احترام و تعهد نسبت به همکاران
11. Respect and Commitment to the Organization	احترام و تعهد نسبت به سازمان
12. Behavior and Relationships	رفتار و روابط
13. Features	امکانات
14. Strategic Approach	نگرش راهبردی
15. Social Identity	هویت اجتماعی

منابع

1. Mcneal G. (2009). Organizational Culture, Professional Ethics and Guantanamo. Unit State; 42: 125-147.
2. Hooper S. (2005). Addressing Ethical Issues in Higher Education: A Practical Guide. UK: Institute of Business Ethics.
3. Rahimi H, Aghabae R. (2013). Relationship between organizational culture and professional ethics faculty at University of Kashan. Journal of Medical Education Strategies; 6(2). (In Persian).
4. Mesbah M.(2009). Philosophy of ethics. Qom: Imam Khomeini Educational and Research Institute. P. 3. (In Persian).
5. Ferasatkha M.(2008). The future of higher education quality, a model derived from grounded theory (GT), Quarterly of Research and Planning in Higher Education; 14(50): 67-95. (In Persian).
6. Altbach P G, Davis M. (2000); Global Challenge and National Response: Notes for an International

سوی اعضای هیأت علمی، آنها را در تربیت افراد با اخلاق‌تر یاری خواهد نمود، تنش‌های حرفه‌ای را به حداقل خواهد رساند و روابط شایسته در سازمان برقرار خواهد شد، اعضا هیأت علمی متوجه مقررات اخلاقی و باید و نبایدها خواهند شد و آگاهانه با آن برخورد می‌کنند. اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها که مسئولیت تعلیم و تربیت دانشجویان را برعهده دارند باید از اصول اخلاق حرفه‌ای آگاهی داشته و به آن پایبند باشند. و مداوم در تلاش برای توسعه اصول اخلاق حرفه‌ای در دانشگاه باشند. اعضای هیأت علمی به‌عنوان الگوهای عملی دانشجویان با رعایت نکات و مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای می‌توانند بر تفکرات، دیدگاه‌ها و نگرش دانشجویان اثرگذار باشند. در نتیجه با توجه به دیدگاه دانشجویان نسبت به رعایت اصول اخلاق حرفه‌ای از سوی اعضای هیأت علمی می‌توان بیان کرد که در دانشجویان می‌تواند زمینه‌ساز روند روبه رشد و تغییر در هویت اجتماعی¹⁵ آنان شود. و در راستای تضمین کیفیت می‌تواند دانشگاه را در قبال ارائه خدمات به دانشجویان و درخواست‌ها و تقاضاهای آنان آگاه کند و به مطالبات منطقی آنان پاسخ مثبت دهند. همچنین اعضای هیأت علمی را که در تماس مستقیم با دانشجویان می‌باشند ملزم و تشویق نمایند که به خواسته‌های آنان احترام بگذارند و در هر حال آماده پاسخگویی به درخواست‌های آنان باشند و با علاقه به رفع مشکل آنان بپردازند.

ملاحظه‌های اخلاقی

موضوعات اخلاقی همچون: سرقت ادبی، رضایت آگاهانه، انتشار چندگانه و ... در پژوهش حاضر مورد توجه قرار گرفته‌اند.

سپاسگزاری

گروه پژوهش بر خود لازم می‌داند که از کلیه مسئولان، دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه بوعلی‌سینا که صمیمانه گروه پژوهش را در انجام این پژوهش یاری دادند، نهایت سپاس و قدردانی را به عمل آورد.

21. Schwartz M. (2001). The nature of the relationship between corporate codes of ethics and behavior. *Journal of Business Ethics*;32(3):247-62
22. Chung B S T. (2002). Quality in higher education: Policies and practices. A Hong kong perspective, introduction and research approach. *Journal of Educational Management*; 17(3).
23. Sobhaninejhad M, and Afshar A.(2008). Explain the nature and components of quality assessment in higher education system in order to identify challenges and design some innovative methods. *Knowledge of Islamic Studies at the University*. p. 40. (In Persian).
24. Salis E.(2001). Total Quality Management in Education, translated by Syed Ali haghghi. Tehran: Publishing Fresh Air. (In Persian).
25. Weber L. (2003). Justification and methods of university evaluation. Geneva: Educational Administration Department in Geneva University.
26. Vlasceanu L. (2004). Quality Assurance and Accreditation: a Glossary of Basic Terms and Definitions. Bucharest: UNESCO-CEPES.
27. Bazargan A. (2001). Educational Evaluation. Tehran: Publishing Samt. (In Persian).
28. Sarmadi MR, Shalbfaf O.(2007). Ethics in Total Quality Management. *Ethical in Science and Technology*; 2(3): 99-110. (In Persian).
29. Rezaee Dizgah M , Azadeh Deh M R, Farhabed F, Gharadaghi S.(2011). Examine the relationship between organizational citizenship behavior and service quality in hospitals Gilan. *Journal of Gilan University of Medical Sciences*; 20(80): 10-15. (In Persian).
30. Akwasi A, (2004). The relationship between organizational ethical culture and the ethical behavior of employees: A study of accounting and finance professionals in the insurance industry of United States. *J Bus Econ Res*; 2(9):55-72.
31. Valentine S. (2008). Professional ethical standards, corporate social responsibility and the perceived role of ethics and social responsibility. *J Bus Ethics*; 82(3):657-66.
32. Vitez O. (2010). What is the relationship between corporate culture and ethics? *Journal of Bus Ethics*; 100(2): 515-30.
33. Billing, D. (2003) .Evaluation of a Trans – National University Quality Assessment Project in Bulgaria, Dialogue on Higher Education ; in Altbach PG & McGill Paterson P .Ed. *Higher Education in the 21st Century: Global Challenge and National Response*.
7. Ferasatkah M. (2006). Code of ethics promote higher education. *Journal of Ethics in Science & Technology*; 1: 13-27. (In Persian).
8. Saki R. (2011).Ethics in educational research and its components. *Journal of Ethics in Science & Technology*; 6(2). (In Persian).
9. Biedenweg K, Monroe M C, Oxarart A. (2013). The importance of teaching ethics of sustainability. *International Journal of Sustainability in Higher Education*; 14(1): 6-14.
10. Stent A. (2006). Professional Ethics and Computer Science/ Information Systems. New York: Stony Brook University.
11. Faramarze Gharamaki A.(2006). Ethics in business organizations. Qom: Majnoon Publishing. (In Persian).
12. Faghihi A, Rezaee Manesh B. (2006). Business Ethics. *Journal of Management Studies*; 47: 53-60. (In Persian).
13. Braxton J. (2011). Proper EM, Bayer AE. Professors behaving badly: faculty misconduct in graduate education. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
14. Hossiniyan S. (2007). Ethics in counseling and psychology. Tehran: Physical Perfection. (In Persian).
15. Cadozier V. (2002). The moral profession: A study of moral development and professional ethics of faculty. Texas: University of Texas.
16. Lowten A. (2005). Moral Leadership in public services. Translating by: Rabiee MR, Gyvaryan H. Tehran: Publishing Unit. (In Persian).
17. Mirsepasi N.(2003). Strategic Human Resource Management and Labor Relations. Tehran: Publishing Mir.
18. Amiri A N, Hemati M , Mobini V.(2010). Professional ethics necessary for agencies. *Journal of Moral Cognition*; 4: 137-159. (In Persian).
19. Moberg D J, Seabright MA. (2000). The development of moral imagination. *Business Ethics Quarterly*; 10(4): 845-851.
20. Faraj Khoda T, Latifnejhad R, Abbasi M. (2012). Need to design a code of professional ethics of reproductive health service providers in Iran. *Journal of Medical Ethics*; 6(22); 35-53. (In Persian).

36. Bazargan A, Sarmad Z, Hejazi E. (1997). Research methods in the behavioral sciences. Tehran: Agah Publication. (In Persian).
37. Kline R B. (2011). Principles and practice of structural equation modeling. Second Edition. New York: The Guilford Press.
38. Falah Tafti A.(2010). Moral characteristics of teacher students in medical school cooks martyr Sadooghi. Kurdistan: Conference of Kurdistan University of Medical Sciences Education Development. (In Persian).
- Perspectives: Policy and Practice. Higher Education ;7(1): 19-4.
34. Azizi N A.(2010). Professional ethics in higher education: reflection on strategies to improve ethical standards in university education. Journal of Strategy for Culture; 3 (8, 9): 173-201. (In Persian).
35. Phadke SK. Bhagwat V. (2011). Insight into Undergraduate Business Students' Perception of Education Service Quality and Value. International Journal of Multidisciplinary Management Studies; 1(3): 1-18.

Archive of SID